

УДК [811.161.2*374:(038)=161.2](091):929У. ЄДЛІНСЬКА»1951/2009»
DOI: 10.33402/ukr.2024-40-237-247

Наталія БАГНЮК

*кандидат філологічних наук
завідувач відділу української мови*

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6821-2227>

e-mail: nataliabahniuk@gmail.com

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА В ПЕРСПЕКТИВІ ОСОБИСТОСТІ: ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ УЛЯНИ ЄДЛІНСЬКОЇ

Висвітлено основні фрагменти інтелектуальної біографії У. Єдлінської – відомої української мовознавиці, авторитетної дослідниці в галузі археографії, джерелознавства, біографістики – у контексті історії українського мовознавства, зокрема періоду становлення української академічної історичної лексикографії та її інтенсивного розвитку від середини ХХ ст. Постає ученої, її непересічні наукові здобутки актуалізовано з уваги на відзначення в червні 2024 р. українською громадськістю 100-річчя від дня її народження. Окреслено тематику та основні ідеї наукових доповідей і меморіальних виступів, виголошених на Круглому столі, який відбувся за участю академічної спільноти Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та громади Хирова, що на Львівщині, – рідного містечка У. Єдлінської, де її і поховано. Зосереджено увагу на низці наукових досягнень ученої, які не лише заповнюють прогалини в осмисленні ролі особистості в історії науки, а й рельєфно репрезентують сучасникові постає У. Єдлінської, спектр її дослідницьких інтересів, глибину україноцентричності, відданості ідеалам української академії, її людяність і внутрішній імпульс діяти, працювати для науки всупереч далеко не завжди сприятливим умовам для розвитку незаангажованої україністики в повоєнний і радянський час та не зважаючи на складність дослідницьких завдань, серед яких добір джерел, робота над їх розписуванням для картотек, а відтак укладання історичних словників української мови – XIV–XV та XVI – першої половини XVII ст.

Закцентовано, що важливим для науки здобутком У. Єдлінської є реконструкція на основі архівних даних невідомих сторінок біографій низки українських учених, як-от К. Студинського, Є. Тимченко, І. Свенціцького й ін., спогади про яких панорамні та дають змогу глибоко осмислити історію мовознавства.

Ключові слова: історія мовознавства, Уляна Єдлінська, академічне мовознавство, українська історична лексикографія, історичний словник української мови, Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.

В історії української гуманітаристики, у непрості для неї часи, надважливу місію взяли на себе ті, хто «тихою невтомною працею», відповідально й самопосвячено, часто без здобутих титулів і посад, закладав фундамент для майбутнього української академії. Серед знакових постатей минулого століття – Уляна

Фото 1. Уляна Єдлінська у відділі української мови (пл. Ринок, 10), 1950 р.

Єдлінська. Аристократично відкрита й упевнена постава інтелектуалки, ретельної принципової дослідниці, водночас скромна, делікатна й гранично чуйна галицька пані, колега, для близьких за духом щира подруга – замало й цих слів, щоби відтворити портрет непересічної особистості в історії української науки, передусім академічного мовознавства, а також археографії, джерелознавства, біографістики тощо. Серед багатьох чеснот і здобутків У. Єдлінської кожен, хто її знав, відзначить важливу рису вдачі – замилювання рідним Хировом, що на Самбірщині, – містечком із понад 700-річною історією. Його мешканці серед імен славних земляків, як-от Івана Хоми (єпископа Української Греко-Католицької Церкви, ректора Українського католицького університету ім. св. Климента в Римі), проф. Ярослава Пастернака (відомого українського археолога), Емілії Підвисоцької (знаменитої акторки із трупи Михайла Кропивницького), проф. Дем'яна Гладиловича (громадського діяча, співзасновника газети «Діло») та інших належно вшановують й ім'я української мовознавиці, дійсного члена Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) Уляни Єдлінської.

Із хроніки вшанування 100-річчя від дня народження У. Єдлінської. 7 червня 2024 р. минуло 100 років від дня народження вченої, інтерес до інтелектуальної спадщини якої з роками лише зростатиме, як і неупереджена увага академічної спільноти й суспільства до історії українського мовознавства та мови. Саме в Хирові напередодні уродин У. Єдлінської зібралось поважне товариство: наукова спільнота Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, де вона працювала впродовж кількох десятиліть; громада Хирова; родина вченої, які організували та провели заходи із вшанування пам'яті цієї непересічної постаті української науки. Після покладання квітів на її могилі на Хирівському кладовищі розпочалася науково-меморіальна частина вітальними словами очільниці Хирівської міської територіальної громади Мирослави Королюк, яка люб'язно прийняла подію у стінах Хирівської міської ради, та заступниці директора інституту, доктора філологічних наук Тетяни Ястремської, яка в теплих спогадах наголосила на тому, наскільки важ-

Фото 2. Уляна Єдлінська (в центрі) у товаристві колег (зліва направо: Дмитро Гринчишин, Ярослава Закревська, Левко Полога, Михайло Худащ, Антін Генсьорський), Інститут суспільних наук на вул. Радянській, 26. Кінець 1950-х років

ливою була присутність Уляни Єдлінської в науковому житті відділу української мови та загалом інституту, відтак окреслила широкий діапазон напрямів наукових зацікавлень і різноаспектність досліджень ученої, а це перекладна, діалектна й історична лексикографія, історична лексикологія та синтаксис, лінгвістичні дослідження писемних пам'яток, інтелектуальні біографії велетів науки тощо. Ущерть заповнена зала мала змогу послухати доповідачів Круглого столу, її колег та учнів – Ганни Войтів, Романа Голика, Ганни Дидик-Меуш, Юрія Осінчука, Наталії Багнюк; її славних земляків – істориків, краєзнавців Михайла Чуквінського, Олександра Дорошенка, Мирона Ковалю, а також представників Хирівського міського осередку Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка та Хирівського осередку Всеукраїнської громадської організації «Союз українок» і багатьох присутніх, для кого пам'ять про науковицю, близьку приятельку, незмінно скромну й щедрю на добре слово сусідку, приязну землячку, незабутню Цюцю і Маму, дорогу людину, жива й житиме надалі.

Ганна Войтів у доповіді відзначила поліаспектність наукових здобутків Уляни Єдлінської, зацентувала на важливості концептуальних питань історії української мови, які опрацьовувала дослідниця, готуючи виступи на міжнародних наукових форумах та публікуючи наукові розвідки, і наголосила, що низка програмних статей ученої виструнчуються навколо однієї вертикалі – історичної лексикографії. Доповідачка зосередила увагу, зокрема, на таких статтях: «Значення слова і контекст у Словнику староукраїнської мови XIV–XV ст.», «Ділова мова XIV–XV ст. в українському мовотворчому процесі», «Деякі аспекти дослідження ролі територіального фактора в історії української мови (за фактами історичної лексикографії)» (Бібліографія, 2005). «Уляна Ярославівна Єдлінська – це феномен у мовознавчому світі в плані її зацікавлень, бачення і розуміння мови як національно-культурного явища в поєднанні з українською культурою, історією, етнологією, археографією тощо», – підсумувала Ганна Войтів.

Про наукове зацікавлення Уляни Єдлінської історичним синтаксисом української мови, яке мало знакову передісторію в українському мовознавстві (Євген Тимченко, Леонід Булаховський, Юрій Шевельов), ішлося в доповіді Ганни Дидик-Меуш. У фокусі уваги постало наукове дослідження молодой на той час мовознавиці У. Єдлінської – опублікована кандидатська дисертація «Питання історичного синтаксису української мови. На матеріалі листів Богдана Хмельницького» (Київ, 1961), у якій переконливо доведено, що гетьман був високоосвіченою людиною відповідного рівня культури, його канцелярія працювала на високому професійному рівні, а самі писарі були дуже кваліфіковані, які, крім шаблонного формату офіційної мови, вміло використовують слова живої мови, отож самі листи є прикладом нової української літературної мови.

У доповіді Р. Голика учасники Круглого столу мали змогу почути детальний аналіз культурно-історичного контексту, у якому сформувалася У. Єдлінська: йшлося не про той Хирів, про який написано багато як про осередок польського чи єзуїтського шкільництва, а «український Хирів, в якому жили відголоски українського-польського протистояння 1917–1919 років, у якому виховувався український патріотизм, який відправив Уляну Ярославівну до Перемишля, до учительського інституту для дівчат». Професор Р. Голик зазначив, що національний обов'язок для У. Єдлінської мав особливе значення: чи то шевченківські вечори в роки студентства, чи віддана українській науці праця впродовж життя. Роки навчання у Львівському університеті – це роки випробовування, адже радянська влада боролася з підпіллям, карала неугодних, на повну працювала репресивна машина, однак Уляні Єдлінській пощастило вчитися в колі видатних людей, поруч із тими, хто провів її у наукове життя: Іларіоном Свенціцьким, Іваном Коваликом, людьми довоєнної доби. Саме вони посутньо вплинули на майбутню дослідницю. Праця У. Єдлінської в Інституті суспільних наук (тепер – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича), згодом – в Історичному архіві, відтак знову в інституті тривала серед споріднених душами людей, які, попри все, тримали україноцентричну позицію, були віддані національній справі.

Виступ Олександра Дорошенка, учителя історії закладу загальної середньої освіти І–ІІІ ст. ліцею ім. владики І. Хоми м. Хирів, депутата Хирівської міської ради, стосувався історії м. Хирів. Доповідач детально окреслив головні її віхи, звернув увагу на маловідомі факти, проаналізував важливість містечка в культурній, політичній, економічній, освітній площині.

Доповідь Ю. Осінчука стосувалася дослідницької праці У. Єдлінської над пам'ятками української писемності, якою вчена засвідчила своє служіння національній ідеї неперервної тяглості української мови від ХІ ст., що містять важливі риси української мови, а це загалом підважувало «офіційну» в радянській науці версію її походження. Завдяки У. Єдлінській, яка розписала малодоступні писані півуставом і скорописом джерела, введено до наукового обігу, а отже, до словника тогочасної мови унікальні фіксації слів у документах. Важливість такої роботи складно переоцінити.

Наталія Багнюк свій виступ вибудувала навколо спогадів Уляни Єдлінської про її наукову долю: перші кроки в науці, працю у відділі української мови, про важливі події і людей у її науковій та особистій долі. Учасники Круглого столу переглянули фотоархів відділу, змогли побачити вчену серед колег, перейнятися духом наукового життя.

Фото 3. Учасники Міжнародного конгресу українців (зліва направо): Ольга Кровицька, Дмитро Гринчишин, Розалія Керста, Богдан Якимович, Валентина Черняк, Наталя Хобзей, Лариса Крушельницька, Богдана Криса, Ярослав Лялька, Олег Купчинський, Юрій Шевельов, Ярослава Закревська, Василь Горинь, Уляна Єдлінська, Надія Остап, Феодосій Стеблій, Ганна Войтів. Львів, 1993 р.

Фото 4. Співорганізатори меморіального заходу до 100-річчя Уляни Єдлінської: громада Хирова, родина вченої, науковці відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Особливо цінними були виступи земляків У. Єдлінської – краєзнавців М. Ковалю, автора фундаментального видання про історію Хирова, що містить матеріали, які дослідник збирав протягом 20 років; М. Чуквінського, громадського діяча і приятеля вченої. Ці спогади, без сумніву, важливо опублікувати, адже багатомірна реконструкція часу, у якому жила У. Єдлінська, історії краю, звідки вона родом, дасть розуміння багатьох подій і процесів, що працювали на майбутнє Української держави.

Вшанування 100-річчя від дня народження У. Єдлінської стало важливою подією для наукової спільноти України та хирівської громади.

Особистість на тлі доби: кілька нотаток про наукові студії У. Єдлінської. Історія лексикографічного осередку в академічному інституті у Львові почалася ще в 1940-х роках із діяльності мовознавчої комісії НТШ і поєднувала непересічні наукові події та десятиліття інтелектуальної праці: пошук і відчитування джерел, розписування пам'яток для картотек фундаментальних лексикографічних праць, відтак їх укладання й редагування, наукові дискусії довкола теоретичних питань і словникарської практики, обговорення здобутків українського та слов'янського мовознавства, святкові «наради» в товаристві колег. Наукове життя Уляни Єдлінської проходило серед відданих своїй справі однодумців, до яких у різний час належали: Іларіон Свенціцький, Лукія Гумецька, Лідія Григорчук, Ярослава Закревська, Антін Генсьорський, Дмитро Бандрівський, Михайло Худаш, Дмитро Гринчишин, Левко Полюга, Розалія Керста, Роман Остащ, Наталя Хобзей, Марія Чікало та ін. До слова, здатність (чи радше талант) пам'ятати й належно поцінювати постаті, із якими доля звела в житті та праці, синтетично осмислювати епоху, а на її тлі – важливі ідеї і наукові здобутки, вирізняє творчу особистість У. Єдлінської. Про час своєї праці в інституті й тих, із ким вона провела велику частину професійного життя – у глибокій приязні, плечем до плеча, – написала теплі спогади (Єдлінська, 2018, с. 14–24), де не можна не помітити домінантних рис її вдачі: людяності, вміння дослухатися, цінувати, дивуватися й дякувати, ділитися світлом.

Тому й не дивно, що у творчому доробку У. Єдлінської виразно виокремлюється масив статей, розвідок, спогадів про видатних її сучасників – учителів, колег, близьких друзів, із якими співпрацювала на різних етапах життя. Окрім маловідомого біографічного фактажу про Іларіона Свенціцького, Євгена Тимченка, Івана Крип'якевича, Кирила Студинського, Юрія Шевельова, Івана Ковалика, Олексу Горбача, Дмитра Гринчишина, Ларису Крушельницьку, Лідію Коць-Григорчук та ін. (Бібліографія, 2005), ці тексти рельєфно відтворюють час й обставини їхньої праці, а отже, дають змогу реконструювати соціогуманітарний контекст в особистісноцентричній перспективі. До прикладу, аналітичною розвідкою «Євген Тимченко – член Наукового товариства ім. Шевченка у Львові» Уляна Єдлінська заповнила малодосліджений фрагмент інтелектуальної біографії вченого, який стосується його публікаційної присутності у друкованих органах Галичини, безпосередніх наукових контактів із членами НТШ, листування, нотатків «на полях» (Єдлінська, 1996). На основі детально простудійованих документів про діяльність НТШ, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у Львові, вона оприлюднила дані про участь Євгена Тимченка у плануванні й реалізації видавничих справ товариства, наміри готувати переклади й наукові розвідки, епістолярне спілкування з Володимиром Гнатюком у процесі готування праць до друку і його цікаві коментарі щодо редакторського аспекту справи, зокрема про те, що «виправлення, зроблені в працях східних укра-

їнців, приводять Є. Тимченка до відчаю», тому й застерігає щодо перспектив довидавничого редагування перекладу «Кльода Ге» Віктора Гюго (Victor Hugo): «Над сим перекладом я працював з великим чуттям, там є деякі синтаксичні звороти, що може і не цілком звичні у вас, але суто народні, українські, дуже б просив Вас урятувати їх від руїни, помилуйте і лексику також, за що дякуватиму сердечно» (Єдлінська, 1996, с. 20). Зрештою, вихід 1907 р. «Української граматики» Є. Тимченка заклав добрий ґрунт для утвердження ідеї загальнонаціональної літературної мови. Важливість основаних на архівних документах і свідченнях очевидців розвідок про зруйновані режимом долі та приречені в умовах репресій наукові проекти складно переоцінити, як і магістральні напрями наукової діяльності У. Єдлінської – лексикографію.

Наукові зацікавлення У. Єдлінської формувалися в середовищі мовознавців, до якого її та Л. Григорчук, двох учорашніх студенток Львівського університету, допровадив проф. І. Ковалик. Починати науковий шлях під крилом І. Свенціцького й уважним поглядом Л. Гумецької було почесно й непросто водночас. Перший лексикографічний досвід, здобутий під час укладання польсько-українського словника, заклав високі стандарти праці та сформував готового до складніших викликів фахівця – дослідницю, для якої лексикографія – не лише ремесло (умовна норма до виконання в умовах планової наукової діяльності), а й мистецтво, яке супроводжують «фахова, авторська наукова творчість, тонке відчуття слова і його семантики» (Німчук, 2012, с. 4). Роками пізніше У. Єдлінська осмислила цей досвід у важливій для історії мовознавства ретроспективній розвідці «Польсько-український словник. Умови виникнення і створення» (Єдлінська, 1995), детально оповівши про злагоджену роботу авторського колективу, розподіл відповідальності, принципи формування реєстру словника та ерархії значень у перекладній його частині, засади добору джерел для доповнення словника новою для того часу лексикою, яку укладачі фіксували в художніх текстах і тогочасній пресі, про багатство фразеологічних одиниць у реєстровій та перекладній частинах тощо. Праця колективу, яку прорецензував проф. Михайло Рудницький і доктор філологічних наук Михайло Онишкевич, – найбільший і найповніший на той час польсько-український і українсько-польський словник – зайняла почесне місце в українській лексикографії та стала раритетом.

У 1957 р. уперше в українському мовознавстві група науковців – Д. Гринчишин, Л. Полюга, М. Худаш і У. Єдлінська – під керівництвом Л. Гумецької взялася за лексикографічне опрацювання української мови конкретного історичного періоду на основі пам'яток ділового письменства, почала формувати джерельну базу та картотеку історичного словника XIV–XV ст. Було створено перший в історії українського мовознавства реєстр пам'яток староукраїнської мови XIV–XV ст. із Волині, Галичини, Поділля, Закарпаття, Київщини тощо. Професору Л. Гумецькій неодноразово доводилося відстоювати перед тогочасним чиновництвом наукову значимість цієї проблематики в контексті слов'янського мовознавства, а всім членам колективу – науково обґрунтовувати різні її аспекти в публікаціях і на конференціях. Показово, що на момент виходу друком у Києві в 1977–1978 рр. це був єдиний у слов'янській історичній лексикографії повний і завершений словник, який зафіксував 11,5 тис. слів і переконливо засвідчив високий ступінь розвитку писемної мови, застосовуваної в документації XIV–XV ст. (а це грамоти, акти, листи, тестаменти, описи замків, інвентарі, привілеї купцям, люстрації земель, судові справи, привілеї, написи на різних поверхнях, вкладні записи тощо – загальна кількість суцільно розписаних джерел сягнула 939 од., а вже

готова картотека налічувала понад 260 тис. цитат), засвідчив історію словникового складу української мови. Проблематика наукових розвідок учасників колективу лексикографів доводить, що словникова робота вимагала від укладачів глибоких знань не лише з історичної лексикології, діалектології, а й історико-культурного контексту епохи, історії права, торгівлі, суспільних відносин, еволюції суспільної свідомості тощо, адже в численних випадках словникам доводилося, крім перекладу, подавати у тлумаченні довідково-енциклопедичну інформацію. Понад 20 наукових рецензій учених славистів на двотомний академічний Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. формують уявлення про нього як про джерело для поглибленого вивчення проблем міжмовних контактів і впливів, історичної фонології, історичної діалектології, етимології та порівняльного вивчення слов'янських мов, історичної фразеології тощо. Колектив співавторів – Д. Гринчишин, Л. Гумецька (відп. ред.), У. Єдлінська, О. Захарків, В. Карпова, І. Керницький, Р. Керста, Л. Полюга, М. Сенів, М. Худаш – 1978 р. нагороджено академічною Премією НАН України ім. І. Франка.

У низці наукових праць У. Єдлінська накреслила важливі напрями досліджень в українському мовознавстві, подала цінні теоретичні узагальнення в царині української історичної лексикології. Так, у статті «До питання про взаємодію книжних і народних елементів в українській літературній мові XVII ст.» мовознавиця зацентрувала на тому, що в тогочасній лінгвістиці закріпилося дещо однобоке вивчення давніх літературних мов, зокрема староукраїнської, коли фокус уваги суттєво змістився до фіксації й опису народномовних елементів у текстах художнього й ділового письменства, тоді як важливість та значення книжно-писемного мовного коду залишалися малодослідженими і недооціненими. З огляду на доступні сьогодні оригінальні староукраїнські тексти різних жанрів і переклади, які детально простудіювали лінгвісти чи відносно нещодавно оприлюднені на цифрових платформах, переконуюся, що «співжиття» розмовної та літературної мовних стихій – складне багатовимірне явище, яке має неоднакове сприйняття: то як данина освяченій століттями церковній традиції, де високий стиль не обходився без особливих засобів вираження, то як спосіб уникнення хиб і «неправильних» інтерпретацій, то як відданість офіційному канцелярському «жаргонові». Прагнучи осмислити сутність мовного симбіозу початку XVII ст., У. Єдлінська обирає для детального аналізу рукописну пам'ятку – Учительне Євангеліє з Устрик (тогочасного Сяноцького повіту в Польщі), бо, як зазначає дослідниця, «її мова має значний процент народного елемента, використаного зовсім у іншому плані, ніж, наприклад, в ділових документах. Це зразок літературної мови свого часу, де своєрідні засоби вираження образності займають помітне місце» (Єдлінська, 1961, с. 53), а поєднання релігійно-філософської тематики й дещо світського формату доступної для загалу розповіді створило рельєфний контраст, що дає змогу відстежити вибір проповідником тих чи тих мовних засобів задля сугестивного й персвазивного впливу. Результати спостережень дослідниці за лексикою, яку мовець обирав для порівнянь, метафор, епітетів, за специфікою синонімічного паралелізму, її висновки про джерела фразеологічних сполук стали підставою для умовиводів про дифузійну мовних систем: «Питання визначення книжності чи народності окремих елементів мови є дуже складним. Можна, очевидно, припустити, що мова Євангелій увібрала в себе багато народних елементів, надаючи їм нової книжної форми. І, навпаки, багато книжних елементів увійшло з загальнонародний словесний фонд» (Єдлінська, 1961, с. 62). Ця думка важлива з огляду на те, що сприйняття книжної лексики і фразеології

ще й сьогодні нерідко буває дуже суперечливим: те, що слово не ввійшло до активного словника нової української літературної мови, аж ніяк не означало, що воно було чужим для тогочасного діалектного мовлення. Уляна Єдлінська, наприклад, послугувуючись картотекою Історичного словника української мови Євгена Тимченка, доводить «рівноправність» синонімічної пари книжне церковнослов'янське – народномовне, вважаючи це виявом поширеної в тому часі стильової манери релігійного письма. Це важливо передусім тому, що увага дослідників й надалі непропорційно зосереджувалася на впливові народної мови на писемну традицію, у той час як книжно-писемна не мала належного осмислення.

Внесок У. Єдлінської у створення Словника української мови XVI – першої половини XVII ст. (СУМ16–17) складно переоцінити: ретельне розписування джерел на тисячах карточок (КСУМ), формування засад словника, укладання й редагування випуску за випуском, осмислення теорії та практики історичної лексикографії у виступах на конференціях і наукових публікаціях. Роки відданої праці для надважливого результату, що слугує доказом того, якою розвиненою і багатою була лексична система тогочасної української мови в її жанрово-стильовому різноманітті.

Серед публікацій 2000-х років є кілька знакових, зокрема розлога розвідка про науковий доробок О. Горбача (Єдлінська, 2003). Уляна Єдлінська реактуалізувала понад два десятки праць професора, у яких центральною була проблема опису й стандартизації богословської лексики й термінології. Зауважу, що тривалий час цієї важливої частини історико-лінгвістичних досліджень О. Горбача в офіційному просторі українського академічного мовознавства не могло бути, та ще й у такому обсязі й панорамності репрезентації. Вчена привертає увагу мовознавчої спільноти до низки передруків унікальних сакральних пам'яток української писемності, опублікованих у впізнаваній у славістиці серії зібраних праць проф. О. Горбача, до панорамних оглядів культурно-історичного контексту появи церковно-канонічної літератури. Дослідниця спадщини О. Горбача осмислює глибину студій професора над мовою оригіналів релігійних текстів і різних їх перекладів, над сутністю текстових трансформацій, над провенієнціями рукописів, увиразнює важливість палеографічного опису у визначенні національно-культурної належності писемних пам'яток тощо.

Інтелектуальна біографія та наукова спадщина У. Єдлінської – важлива сторінка в історії української науки, пізнавати яку з персональної перспективи означає розуміти важливість кожної постаті, кожної ідеї, які свого часу створили надійний фундамент для розвитку академічних досліджень, а сьогодні продовжують давати імпульси для їхнього розвитку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бібліографія: Кровицька, О., Дидик-Меуш, Г. (упоряд.). (2005). Бібліографія праць Уляни Ярославівни Єдлінської. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність (Вип. 14: Слово і доля. Збірник на пошану Уляни Єдлінської). Львів, 359–367.

Єдлінська, У. (1961). До питання про взаємодію книжних і народних елементів в українській літературній мові XVII ст. Дослідження і матеріали з української мови, 4. Київ: Видавництво АН Української РСР, 52–65.

Єдлінська, У. (1995). Польсько-український словник. Умови виникнення і створення. Українська історична та діалектна лексика, 2. Київ: Наукова думка, 12–19.

Єдлінська, У. (1996). Євген Тимченко – член Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Українська історична та діалектна лексика, 3. Львів, 17–25.

Єдлінська, У. (2003). Богословська тематика в житті і творчості професора Олекси Горбача. Діалектологічні студії. 3: Збірник пам'яті Ярослави Закревської. Львів, 164–196.

Єдлінська, У. (2018). На світанку Львівської лексикографічної школи. Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус. Львів, 14–24.

КСУМ: Картотека Словника української мови XVI – першої половини XVII ст. (б. р.). Відділ української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Німчук, В. (2012). Про сучасну українську тлумачну лексикографію. Українська мова, 3, 3–30.

СУМ16–17: Гринчишин, Д. (відп. ред.). (1994). Чікало, М. (відп. ред.). (2022). Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. (Т. 1–18: А – Мова–Матка). Львів.

REFERENCES

Krovytska, O., & Dydyk-Meush, H. (Comps.). (2005). Bibliografia prats Uliany Yaroslavivny Yedlinskoï. Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist (Vyp. 14: Slovo i dolia. Zbirnyk na poshanu Uliany Yedlinskoï). Lviv, 359–367 (in Ukrainian).

Yedlinska, U. (1961). Do pyttannya pro vzaïemodiiu knyzhnykh i narodnykh elementiv v ukraïnskii literaturnii movi XVII st. Doslidzhennia i materialy z ukraïnskoï movy, 4. Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukraïnskoï RSR, 52–65 (in Ukrainian).

Yedlinska, U. (1995). Polsko-ukraïnskyi slovnyk. Umovy vynyknennia i stvorennia. Ukraïnska istorychna ta dialektna leksyka, 2. Kyiv: Naukova dumka, 12–19 (in Ukrainian).

Yedlinska, U. (1996). Yevhen Tymchenko – chlen Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi. Ukraïnska istorychna ta dialektna leksyka, 3. Lviv, 17–25 (in Ukrainian).

Yedlinska, U. (2003). Bohoslovska tematyka v zhytti i tvorchosti profesora Oleksy Horbacha. Dialektolohichni studii. 3: Zbirnyk pamiaty Yaroslavy Zakrevskoi. Lviv, 164–196 (in Ukrainian).

Yedlinska, U. (2018). Na svitanku Lvivskoi leksykohrafichnoi shkoly. Dialektolohichni studii. 11: Slovo – slovnyk – korpus. Lviv, 14–24 (in Ukrainian).

Kartoteka Slovnyka ukraïnskoï movy XVI – pershoï polovyny XVII st. (n. d.). Viddil ukraïnskoï movy Instytutu ukraïnoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy (in Ukrainian).

Nimchuk, V. (2012). Pro suchasnu ukraïnsku tлумачnu leksykohrafiu. Ukraïnska mova, 3, 3–30.

Hrynchysyn, D. (Ed.). (1994). Chikalo, M. (Ed.). (2022). Slovnyk ukraïnskoï movy XVI – pershoï polovyny XVII st. (T. 1–18: A – Mova–Matka). Lviv (in Ukrainian).

Natalia BAHNIUK

PhD (Philology),

Head of the Department of Ukrainian Language

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3668-1867>

e-mail: nataliabahniuk@gmail.com

**HISTORY OF UKRAINIAN LINGUISTICS
IN PERSONAL PERSPECTIVE:
TO THE 100TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF ULYANA YEDLINSKA**

The main fragments of the intellectual biography of U. Yedlinska – a famous Ukrainian linguist, an authoritative researcher in the field of archaeography, source studies, and biographical studies – are highlighted in the context of the history of Ukrainian linguistics, and in particular, the period of the formation of Ukrainian academic historical lexicography and its intensive development from the middle of the 20th century. The figure of the scientist, her extraordinary scientific achievements are updated with a view to the celebration by the Ukrainian community of the 100th anniversary of her birth in June 2024. The topics and key ideas of scientific reports and memorial speeches delivered at the Round Table, which took place with the participation of the academic community of the I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine and the community of Khyriv, in the Lviv region, – U. Yedlinska's hometown, where she is buried. The focus is on a number of scientific achievements of the scientist, which not only fill the gaps in understanding the role of the individual in the history of science, but also vividly represent to the contemporary the figure of U. Yedlinska, the spectrum of her research interests, the depth of Ukrainian-centricity, devotion to the ideals of the Ukrainian academy, her humanity and internal impulse to act, to work for science despite the not always favourable conditions for the development of unbiased Ukrainian studies in the post-war and Soviet times and despite the complexity of research tasks, including the selection of sources, work on their labelling for card files, and then the compilation of historical dictionaries of the Ukrainian language 14th – 15th and 16th – the first half of the 17th centuries.

The paper emphasizes that an important achievement for science by U. Yedlinska is the reconstruction, based on archival data, of unknown pages of biographies of a number of Ukrainian scientists, such as K. Studynskyi, Y. Tymchenko, I. Svientsitskyi, and others, whose memoirs are panoramic in nature and allow for a deep understanding of the history of linguistics.

Keywords: history of linguistics, Ulyana Yedlinska, academic linguistics, Ukrainian historical lexicography, historical dictionary of the Ukrainian language, Dictionary of the Ukrainian language of the 16th – first half of the 17th centuries.